

Marzena Długokęcka

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

TURYSTYKA W ROZWOJU REGIONU (NA PRZYKŁADZIE REGIONU PODLASKIEGO)

1. Wstęp

Gospodarka rynkowa postawiła polskie gospodarstwa rolne wobec niepewności jutra. Zaczęto poszukiwać nowych form działalności oraz powoli wykorzystywać wolne zasoby uśpione w gospodarstwach rolnych.

W sytuacji wzrostu gospodarczego, postępujących procesów zmian strukturalnych oraz wzrostu kontaktów międzynarodowych pojawiają się sprzyjające warunki do rozwoju sektora usług turystycznych. Rozwój turystyki (w tym agroturystyki) może być przyczyną wzrostu zatrudnienia szczególnie na obszarach wiejskich, ochrona dziedzictwa kulturowego przyczynia się zaś do budowy tożsamości regionalnej. Oba te czynniki są podstawą spójności przekształceń społeczno-kulturowych współczesnej Europy (Długokęcka 2002).

O ich konkurencyjności na rynku turystycznym decyduje zarządzanie, kształcenie i szkolenie oraz profesjonalne doradztwo. Obecnie wiedza jest uznawana za podstawowy czynnik rozwoju społeczeństw oraz jednostek, które chcą działać aktywnie na rynku pracy. Jest to cenny, bardzo mobilny towar, dający nowe możliwości pracy.

2. Charakterystyka turystyczna regionu podlaskiego

Region podlaski jest położony w północno-wschodniej części Polski. Zajmuje obszar 20,2 tys km², tj. 6,5% powierzchni całego kraju. Jest to region o wielokulturowej i wielonarodowościowej specyfice. Pod względem etnicznym jest jednym z bardziej zróżnicowanych województw. Ziemie te zamieszkiwane są nie tylko przez Polaków, ale także przez: Białorusinów, Rosjan, Romów, Tatarów, Litwinów, Ży-

dów. Obok kościołów występują meczety, cerkwie i synagogi (*Województwo podlaskie...* 2003).

Województwo podlaskie wyróżniają także malowniczość krajobrazów, czyste powietrze i przyroda, dzięki czemu obszar włączono do ekoregionu „zielone płuca Polski”. Cenne kompleksy leśne, unikalna flora i fauna oraz obszary nie zmienione działalnością człowieka to atuty tego regionu. O wysokich walorach przyrodniczych omawianych terenów może świadczyć to, że ochroną prawną objęto prawie 32% powierzchni województwa, a na 1 mieszkańca przypada 5282m² powierzchni prawnie chronionej.

Jest to region bardzo atrakcyjny turystycznie. Urozmaicona rzeźba polodowcowa, potężne kompleksy leśne, unikalne w skali Europy tereny bagienne, rozbudowane koryta rzek, jeziora oraz bogactwo dziedzictwa kulturowego stwarzają szanse rozwoju turystyki kwalifikowanej i krajoznawczej. Źłóża wód mineralnych i borowin leczniczych oraz mikroklimat Supraśla i Augustowa umożliwiają rozwój lecznictwa uzdrowiskowego. W 2001 r. województwo dysponowało 13,6 tys. miejscami noclegowymi w 205 turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania, z czego zaledwie 20 to hotele, motele i pensjonaty. Liczba obiektów noclegowych na 1000 km² (wobec średniej krajowej wynoszącej 24,3) świadczy o znacznym niedoborze i jest barierą w rozwoju turystyki.

Geograficzne położenie województwa sprawia, że odgrywa ono ważną rolę w krajowym i międzynarodowym systemie komunikacyjnym. Wśród mocnych stron regionu wyszczególniono: przygraniczne położenie, korzystne warunki do rozwoju rolnictwa ekologicznego, baza surowcowa dla przemysłu rolno-spożywczego oraz drzewnego, specjalistyczna produkcja mleczarska, funkcjonujące placówki naukowe, fundacje i stowarzyszenia pracujące na rzecz rozwoju regionu, dynamiczny rozwój telefonizacji, czyste i mało zmienione działalnością człowieka środowisko naturalne, wyjątkowe walory przyrodniczo-krajobrazowe, bogactwo kultury materialnej i narodowościowej (*Województwo podlaskie...* 2003).

Do słabych stron regionu zaliczono: niski poziom PKB na 1 mieszkańca, niski poziom nakładów inwestycyjnych, braki w infrastrukturze komunalnej i komunikacyjnej, niski standard bazy turystycznej, niekorzystne trendy demograficzne, w tym ujemne saldo migracji.

3. Bezrobocie czynnikiem aktywizującym rozwój usług turystycznych, w tym agroturystycznych

Ważnym czynnikiem determinującym rozwój społeczno-gospodarczy jest sytuacja społeczno-demograficzna. Do rozwoju agroturystyki niezbędne są zasoby ludzkie, co wynika ze specyfiki prowadzenia tego typu usług.

Modernizacja i restrukturyzacja rolnictwa w dobie gospodarki rynkowej obejmują przemiany nie tylko w produkcji rolniczej.

Agroturystyka wywodzi się z turystyki wiejskiej. Jak twierdzi B. Perepeczko, jej początki sięgają XIX stulecia, ale rozwój dynamiczny przypada na lata 90.

XX w. Szybki wzrost liczby ofert agroturystycznych był przykładem aktywnego dostosowania się rodzin rolniczych do warunków niepewności i braku dochodów z produkcji rolniczej (Perepeczko 2004).

W listopadzie 2004 r. zarejestrowano 1944 nowych bezrobotnych zamieszkałych na wsi (tj. 29,8% nowo zarejestrowanych bezrobotnych), w tym było 714 kobiet. Pracę podjęło 684 bezrobotnych mieszkańców wsi.

Tabela 1. Bezrobotni zamieszkali na wsi według powiatowych urzędów pracy – stan w dniu 30 listopada 2004 r.

Powiatowy Urząd Pracy	Liczba bezrobotnych zamieszkałych na wsi	% udział w ogólnej liczbie bezrobotnych
Augustów	1980	38,5
Białystok	4576	20,1
Bielsk Podlaski	892	35,2
Grajewo	1708	34,9
Hajnówka	981	43,7
Kolno	2006	58,2
Łomża	2744	34,9
Mońki	912	46,4
Sejny	1505	65,3
Siemiatycze	937	54,1
Sokółka	2996	54,1
Suwałki	2371	30,8
Wysokie Mazowieckie	2102	66,5
Zambrów	1361	40,3
Woj. podlaskie	27 071	36,2

Źródło: *Podlaski rynek pracy*, [w:] www.apraca.pl/biwu.

Największy odsetek mieszkańców wsi wśród ogółu bezrobotnych odnotowano na terenie działania PUP w: Wysokiem Mazowieckiem (66,5%), Sejnach (65,3%) i Kolnie (58,2%); najniższy zaś na terenie działania PUP w Białymstoku (20,1%) i Suwałkach (30,8%).

Pojawianie się turystów uruchamia inne, często uśpione zasoby gospodarstwa oraz wsi. W ten sposób powstaje tzw. efekt mnożnikowy, który napędza lokalną koniunkturę gospodarczą. Dochody uzyskane od turystów powodują zwiększenie popytu na inne artykuły i usługi. Kiedy skala turystyki w danej wsi lub gminie osiągnie wysoki poziom, niezbędna będzie rozbudowa infrastruktury dróg, oczyszczalni ścieków itp. Podnosi się zatem standard życia mieszkańców wsi, do różnych prac związanych z turystyką i nie tylko zostają zatrudnieni bezrobotni. Powstają nowe programy, które aktywizują ludność wiejską, np. budowa nowych obiektów rekreacyjnych, wydłużanie sezonu, urozmaicanie pobytu turystów przez uczestnictwo w lokalnym życiu i uroczystościach.

Szczególną rolę w rozwoju turystyki odgrywają także urzędy gmin. W roku 2003 w Katedrze Polityki Agrarnej i Marketingu SGGW w Warszawie przeprowadzono badania ankietowe na temat „Programowanie rozwoju regionalnego w Polsce w standardach Unii Europejskiej”. Ankietę wysłano do wszystkich gmin

woj. podlaskiego, tj. do 108 gmin. Odpowiedziało na nią: 41 urzędów gmin, w tym: 33 gminy wiejskie, 4 gminy miejsko-wiejskie oraz 4 gminy miejskie.

Ankietowane urzędy gmin wiejskich wskazały po 3 główne zadania realizowane na ich terenie (zob. tab. 2). Najczęściej wymieniano rozwój infrastruktury technicznej i społecznej (33 wskazania). Na kolejnym miejscu (16 wskazań) podawano rozwój turystyki, z czego 7 wskazań to rozwój agroturystyki. Dla 9 gmin celem strategicznym jest rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich. Na kolejnym miejscu znalazł się rozwój lokalnego rynku pracy oraz ogólny rozwój społeczno-gospodarczy (tab. 2).

Tabela 2. Strategiczne cele rozwoju gmin wiejskich w woj. podlaskim

Cele strategiczne gminy	Gminy wiejskie	
	liczba wskazań	%
Rozwój infrastruktury technicznej i społecznej	33	39,23
Rozwój turystyki	16	19,05
w tym agroturystyka	7	8,33
Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich	9	10,71
Rozwój lokalnego rynku pracy	5	5,65
Rozwój społeczno-gospodarczy	5	5,95
Rozwój MŚP	4	4,76
Ochrona środowiska	3	3,58
Rozwój handlu międzynarodowego	2	2,38
Racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych	2	2,38
Rozwój rolnictwa ekologicznego	2	2,38
Rozwój działalności usługowej	1	1,19
Inne	2	2,38
Suma wskazań	84	100,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w 2003 r.

Dla gmin miejsko-wiejskich dwa główne cele to: rozbudowa infrastruktury technicznej i społecznej oraz rozwój lokalnego rynku pracy. Gminy miejskie za główny cel strategiczny wskazały także poprawę stanu infrastruktury technicznej i społecznej (1/3 wskazań). Pozostałe cele to: rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, wzrost zatrudnienia na lokalnym rynku pracy, ogólny rozwój społeczno-gospodarczy gminy, rozwój handlu międzynarodowego oraz ochrona środowiska.

4. Turystyka w gminach Podlasia

Władze każdej gminy, oprócz konieczności przestrzegania praw i zasad ogólnych, mają obowiązek realizowania własnej polityki rozwoju i wykorzystania w tym celu warunków typowych dla każdej gminy (*Wieś i rolnictwo...* 2002). Turystyka staje się ważnym elementem w strategii rozwoju gmin, szczególnie wiejskich, w których możliwe jest rozwijanie funkcji turystyczno-

-wypoczynkowych. Wykorzystanie wiedzy z zewnątrz, szansa na wymianę doświadczeń i silna motywacja – ekonomiczna przede wszystkim – stały się główną przyczyną tak szybko rozwijającej się działalności (Perepeczko 2004). Specyfika regionalna, właściwości środowiska kulturowego stają się także dobrem na rynku europejskim. Trudno sobie dzisiaj wyobrazić markowy produkt turystyczny, który by nie bazował na wyróżnikach kulturowych i przyrodniczych regionu, miejscowości czy miejsca. Cała gałąź turystyki – turystyka kulturowa – czerpie z zasobów dziedzictwa kulturowego (Kotowicz-Borowy 2004).

Gmina Mielnik jest obszarem o atrakcyjnych walorach przyrodniczo-krajobrazowych, dominacji produkcji rolniczej i znikomym oddziaływaniu przemysłu na środowisko. Jest jedną z najmniej zaludnionych gmin w woj. podlaskim. Jej obszar zamieszkuje 2930 mieszkańców, co sprawia, że Mielnik, obok gminy Milejczyce, jest jedną z dwu gmin w powiecie siemiatyckim o najniższej liczbie ludności.

Mielnik położony jest na Wysoczyźnie Drohickej, która w podziale na krainy geograficzne stanowi odrębny mezoregion Niziny Północno-Podlaskiej (Kondracki 1972). Do najważniejszych czynników wskazujących na potencjał turystyczny można zaliczyć: piękną rzekę Bug, bogate zasoby mineralne i przyrodolecznicze, wysoką lesistość terenu, stosunkowo niewielką odległość od Warszawy i przejść granicznych z Białorusią, bliskie położenie obiektu kultu religijnego o znaczeniu międzynarodowym (Grabarka). Gmina stanowi część regionu nadbużańskiego, zaliczanego w strategii rozwoju województwa podlaskiego do rejonów mających najkorzystniejsze warunki do rozwoju turystyki, szczególnie wodnej i wypoczynku sezonowego, a miejscowość Mielnik zaliczana jest do ośrodków obsługi i rozrządu ruchu turystycznego o znaczeniu regionalnym z perspektywą rozwoju funkcji uzdrowskiej (Strategia rozwoju województwa podlaskiego).

Drohiczyn jest położony w południowo-zachodniej części woj. podlaskiego. Przez gminę przebiega droga krajowa nr 637 (Warszawa–Siemiatycze–granica państwa), a w pobliżu przebiega droga krajowa Białystok–Lublin. Drohiczyn sąsiaduje z gminami: Siemiatycze, Grodzisk, Perlejewo. Południową i zachodnią granicę gminy stanowi Bug, za którym leżą gminy: Sterdyń, Jabłonna Lacka, Repki, Korczew, Platerów oraz Sarnaki (woj. mazowieckie).

Ze względu na położenie w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki Bug i dość wyraźną rzeźbę polodowcową (unikalne walory krajobrazowe) gmina ma tereny doskonałe do rekreacji i wypoczynku, szczególnie do wędkowania. Atrakcyjność terenu podnoszą zabytkowe zespoły sakralne (np. XVII-wieczny zespół klasztorny franciszkanów, cmentarz żydowski, grodzisko na górze zamkowej) oraz miejsca widokowe (Balińska, Długokęcka 2003). W Drohiczynie znajdują się ponadto: muzeum regionalne (zbiory archeologiczne i etnograficzne), ośrodek kultury z kinem, hotel na 35 miejsc, stacja paliw, ośrodek zdrowia, posterunek policji, placówka usług telekomunikacyjnych, bank, apteka (*Powiaty i gminy...*).

5. Podsumowanie

Turystyka, w tym agroturystyka, staje się popularną, dynamicznie rozwijającą się dziedziną gospodarki. Zasoby naturalne, obiekty architektoniczne, walory krajobrazowe, zasoby ludzkie, odpowiednia infrastruktura wsi, tradycje związane z regionem to czynniki, które zachęcają turystów do odpoczynku w regionie podlaskim.

Podlasie ma bogaty potencjał turystyczny. W opiniach ludzi zajmujących się analizowaną działalnością, popularność tej formy wypoczynku zależy nie tylko od mieszkańców, ale także samorządów lokalnych.

Gospodarka turystyczna w omawianym regionie spełnia ogromną rolę w aktywizacji obszarów wiejskich. Jest traktowana jako siła napędowa rozwoju całego regionu i źródło koniunktury dla innych branż i usług.

Literatura

- Balińska A., Długokęcka M., *Walory turystyczne regionu nadbużańskiego*, [w:] *Rzeka Bug – zasoby wodne i przyrodnicze*, Wyd. Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Wyższa Szkoła Ekologii i Zarządzania, Warszawa 2003.
- Długokęcka M., *Przedsiębiorczość gospodarcza a wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich*, Poster, Kielce 2002.
- Kondracki J., *Polska północno-wschodnia*, Wyd. PWN, Warszawa 1972.
- Kotowicz-Borowy I., *Antropologiczne dylematy turystyki kulturowej*, [w:] *Turystyka w rozwoju lokalnym*, Wyd. SGGW, Warszawa 2004.
- Perepeczko B., *Przeszłość i przyszłość turystyki wiejskiej w polskim rozwoju lokalnym*, [w:] *Turystyka w rozwoju lokalnym*, Wyd. SGGW, Warszawa 2004.
- Powiaty i gminy*, [w:] www.drohiczyn.pl.
- Strategia rozwoju województwa podlaskiego. Wiesz i rolnictwo – perspektywy rozwoju*, Wyd. IERiGŻ, IRWiR, SGH, Warszawa 2002.
- Województwo podlaskie*, [w:] *Portrety regionów Polski*, Wyd. GUS, Warszawa 2003.

TOURISM IN THE DEVELOPMENT OF A REGION (ON THE EXAMPLE OF THE PODLASKI REGION)

Summary

Tourism including agritourism is becoming popular and dynamically developing area of economy. Natural resources, architecture, landscape advantages, human resources, right country infrastructure, traditions connected with a region are these factors which encourage tourists to take a rest in Podlaski region.

Podlaski region has rich touristic potential. According to people who run analysed activities, this form of holiday popularity depends not only on inhabitants but also on local governments.

Touristic economy fulfils a vital role in rural areas activation in the analysed region. It's recognised as one of key factors of development and a source of opportunities for other branches and services.